

Marija Dukić

ZAGREB – ŠIBENIK

Ispočetka je *presađivanje* djelovalo lakše nego što sam mislila. Tri godine nakon doseljenja u Šibenik i useljenja u svoj novi stan, bila sam sretna, nasmijana i puna k'o brod na kojem je moj zagrebački zaručnik konobarario, blistavim zubima i širokim plećima osvajajući masne američke gospođe i isto takve napojnice.

Onda je krenulo nizbrdo: zaručnik se nasukao na neku mlađahnu Filipinku, na poslu sam dobila izbor između smanjenja plaće i otkaza (uzela sam 1.603,80 kn manje) i našla kvržicu na nozi. Da je fino, ženski, iskočila na jednoj od dojki, otkrila bih je znatno ranije. Ovako se pritajila u nozi i čekala svoj dan. Uglavnom, Šibenik, moje donedavno divno novo mjesto za gniježđenje, postao je simbol mog teškog, neizlječivog gubitništva. Govorila sam si: “to nema veze s gradom, prva misao na Šibenik bila je tvoj pokojni učitelj iz prvog osnovne, dobroćudni brko s baritonom i dekorativnom šibom; i u Drnišu si se mogla razboljeti, i u Drnišu bi bivši, znajući ga, našao neku Filipinku za jebanje, sve se ovo moglo odvijati i u Drnišu...”

Ali nije. Odvijalo se u Šibeniku. Zagreb–Šibenik prestalo je biti ime autoceste i postalo je sinonim vratolomne brzine moje propasti. Bez presretača. Moja tvrtka, koja mi je četiri godine ranije dala izbor između drniškog (skladišnog) i šibenskog (glavnog) sjedišta, bila je krajnje razumna za vrijeme moje bolesti. Kad kažem da sam predstavница farmaceutskog giganta, ne pretjerujem. Sigurno imate kutijice s mojim logom u ormariću ili torbici i posežete za njima kad vas život ili glava zaboje. U nekoliko godina, prosječan ekstrovert, dilajući legalno, može steći dovoljno poznanstava da nijednom ne dođe u neke situacije u koje obični smrtnici s narančastim karticama DZO-a za sedamdeset kuna mjesečno dolaze. Liječnice i liječnici, sestre i svi ostali mazili su me i pazili kao rodbinu. Svaki dan sam imala posjet, ako ne i dva – ujutro i popodne. (Moj stric, brigadir Oružanih snaga RH, pristojno je ponudio da bivšem “površinski propuca” nogu, jer će ionako uskoro u mirovinu. Otac je odobrio, majka ih razuvjerila. Svađali su se u autu do Zagreba.) Cijelo sam vrijeme oporavka provodila razmišljajući o kilogramima lijekova koje sam za pristojnu proviziju dilala drugima, a sebi nisam mogla ništa – osim olakšati postoperativnu bol. Kad ovako započnem, ne čini li se da sam bila bolesna godinama? Zapravo, od trena kad je kvržica postala bolna do potpunog oporavka prošlo je nepunih pet mjeseci. Stala sam na noge, i zdravu i donedavno bolesnu, nastavila raditi, a moja me zlatna, zlatokosa zagrebačka šefica tretirala kao narodnooslobodilačku junakinju koja je popila metak od fašističke puške. Sve je opet išlo kako treba.

Osim Šibenika.

Životno-poslovno pitanje transfera iz metropole u provinciju raslo je u mojoj glavi kao plijesan, patološki mijenjajući boje i oblike, izliječivši tijelo, kao da sam zatrovala dušu. Kao da je dr. D-ć rezao površinu moje kože i mišić moje butine skalpelom zaraženim malignom depresijom koja je ušla u krvotok, u srce, u mozak. Počela sam mrziti sve redom kroz tu svoju pljesnivost: Baldekin, Vidike, Šubićevac, Ražine (naučili su me da to nije Šibenik, ali žuta tabla stoji gdje stoji i svi daju svoje desne glasove desnoj vlasti kad zatreba pa, usprkos količini domaćih životinja, držim da jesu dio grada)... Gadili su mi se jer sam, učeći im imena i ulice koje su ih omeđivale, nehotice postajala domaća, dio nečeg od čega sam se htjela što više udaljiti.

Gadili su mi se i formulari i potpisne liste na seminarima. Ruka me nije slušala. Usprkos uredno prijavljenom prebivalištu (ne boravištu!), samo sam pisala Zagreb, Zagreb, Zagreb – ne bih li ga prizvala, valjda. Zagreb. Na svakom sam formularu, listi i svemu gdje su pitali gdje živim uredno pisala Zagreb. Htjela sam pisati Zagreb, govoriti Zagreb, urlati ZAGREB!!! s vrha proklete Bermude, koju su moji novopečeni sumještani uporno pogrešno deklinirali (kao i auto – svi su vječito izlazili “iz aute”.) A ja, prava ponosna autsajderica, zavlčila sam i odsijecala u govoru, namjerno i iritantno, da se kilometrima nepogrešivo moglo prepoznati odakle sam. Govorila sam kao da su me u epruveti začeli gos'n Fulir i Zagorka, a odgojila Jasna Palić Picukarić u onom animiranom masakru Andersena. Uz zvuke Ive Robića s gramofona.

Drugim riječima, postala sam karikatura. I kad bih se uhvatila kako to radim, ispravljala sam se čineći još gore. Zvučala sam namješteno, spikerski, crtički književno. Ona ja, koja je za godišnjeg (suprotno uvriježenim hrvatskim i svjetskim običajima) išla u smjeru more–kontinentalna Hrvatska, govoreći kao normalna Zagrepčanka u svom rodnom Zagrebu, u Šibeniku je postajala vic. Dijelom iz inata, zbog svih onih divnih ljudi koji su u Zagrebu studirali i kurvali se, vraćajući se u Šibenik s naznakama prvih trbušina i bora da se skrase, a dijelom podsvjesno. “Kae” mi je ušlo u verbalni repertoar tek šeste godine boravka u Dalmaciji. Otprilike se poklopilo s razdobljem u kojem sam počela učiti imena ulica, trgova i škola koje gospođa robot na mom GPS-u nije znala, ona tajna imena koja nikad nisu na aktualnim kartama: Vanjski, Kožara, Lepa Šarić i ostala. Počela sam se snalaziti. Dok me nije bilo, Zagreb je bujao kao zaboravljena zdjela tijesta, svaki me put pakosno podsjećajući nekom novošću: više ne živiš tu, više nisi naša... Sad kad nisi ni njihova ni naša, čija si? Živjela sam u vakuumu između dvaju gradova, besprostornom, gušćem vakuumu nepripadanja.

Mjesto: Zagreb.

Mjesto: Zagreb.

Mjesto: Boga vam dosadnog, ZAGREB, ZAGREB, ZAGREB! (kao da jače upirući vrhom kemijske mogu potvrditi vlastitu pripadnost, neizgnanost).

I onda pitanja: zar nije Šibenik? Da, jest. Šibenik, ali i Zagreb. Život mi je bio neprestano podsjećanje sebe same i svih oko mene da sam Zagrepčanka. Kao da je to jedino što sam bila. Prvenstveno, bila sam odvojena, sa strane, iznad. Iznad. I glasno sam to govorila. Ulazila sam u prizemne, pripite svađe s neznancima svodeći se na razinu lokalpatriotske uličarke kojoj je nedostajao samo Dinamov šal umjesto pojasa za traperice: koji kurac šaljete djecu na studije gore? Ah, tako je, jer ste provincija. Operiraju vas gore? Ah, zaboravih, nemate kirurge. (Ulazila sam u još žešće svađe sasvim trijezna.) Zagreb je 1905. imao stanovnika kao vi sad. I Glavni kolodvor. I hotel Palace. I Umjetnički paviljon. Eh, da, najdraže mi je bilo dodati: i dva kina.

Ljudi su odustajali. Mislila sam da odustaju suočeni s činjenicama, a zapravo su odustajali suočeni s mojim životinjskim bijesom. Uzmicali su i popuštali kao da imaju posla s pacijenticom s psihijatrije koja je popila lijek, ali još nije počeo djelovati.

Onda je lijek počeo djelovati.

Ostala sam trudna s pomorcem. Ovaj put pravim, ne prekooceanskim konobarom. I naučila: ako postoji nešto zbog čega će se sve zatvorene kapije u Šibeniku otvoriti uz limenu glazbu, to je biti šibenska nevista. Biti Gabi svom Arsenu. Penelopa svom Odiseju. Dijete: dodatni bod. Muž pomorac: dodatni bod. Kapetanski čin: tri boda i postaješ počasna građanka prvoga hrvatskog samorodnog grada. Brzina kojom su me prihvatili, pardon – prihvatile – bila je tik do probijanja zvučnog zida. Samo sam morala razgovarati o pelenama, pašticiadi i dati da mi maze nabrekli trbuh.

Onda sam izgubila nabrekli trbuh i zatražila od svog kapetana razvod, nekoliko mjeseci nakon zatrpavanja rupe na Svetoj Ani, koja je bila toliko mala da mi je i danas teško

vjerovati da je ispod one ploče nešto što je nekad bilo – netko. Mihael se nije stigao kopljem boriti protiv zmajeva, po uzoru na svog arhandelskog imenjaka. Kad je ista godina uklesana s obje strane crtice, naprosto se ne stigne sve.

Tri mjeseca nakon sprovoda vratila sam se na posao, a moj (tad skoro bivši) muž na brod. S olakšanjem smo potpisali sve što je trebalo. Odbila sam alimentaciju jednako glatko kao njegov otac novac za jedno jedino susjedno mjesto ispod onog čempresa. “S Božjim blagoslovom”, rekao je, držeći me za ramena, a ja sam molila sve svece, i šibenske i nešibenske, da se ono staklo iz njegovih očiju ne spusti na glatko obrijane obraze. Uslišali su mi molitvu. Kad sam rekla svojoj penjanjem i zumbom isklesanoj šefici da se vraćam, cijelu je vječnost šutke (prava rijetkost za nju) skrolala, tipkala i klikala a ja sam postala uvjerenja da ćemo pričati o otkaznom roku. Dok nije okrenula zaslon prema meni i pokazala mi obris Alpa, Velebita i bodeža. Vrhovi tih triju grafova bili su očiti rezultati mog preuzimanja regije Jug. Privremenog. Uz puno suosjećanja, u svilenim rukavicama, šefica mi je ponudila regiju Jug “kad se osjetim spremnom”. Zastalno. Preuzela sam je već u idućem kvartalu. Velebit i Alpe postali su ravnice na znatnoj nadmorskoj visini. Posao mi je okupirao većinu dana, a novac nisam imala na što trošiti, osim u otplaćivanje stana.

U jednom neprimjetnom trenu, Šibenik je postao mjesto u kojem sam imala grobno mjesto (jer se nisam mogla odvojiti od onoga što je grobar nazvao “dvi lopatice zemlje”), stan (jer nisam mogla zamisliti selidbu) i bivšeg muža. Šibenik je postao mjesto u kojem sam došla skoro do polovice života. Mjesto u kojem sam od tinejdžerice u tijelu žene postala žena, od žene bivša žena, od majke netko tko je našao sebe u sebi. Bila sam krokodil u bari i bilo je vrijeme da krenem dalje. Problem? Više mi se nije išlo dalje. U bari sam se toliko žustro valjala da sam napravila sebi močvaricu. Stan, u kojem bih stigla tek prespavati, garažno mjesto i kvartovska birtija postali su dio mene. Nadogradnja. Ružna garaža bez građevinske dozvole, ali ipak – nadogradnja. Subote ujutro pod čempresima Svete Ane bile su mi ono što su mom stricu bili ožiljci na trupu iz 1994., koju je zvao “godinom logorovanja”: nešto što boli, nije ti jasno kako su te uopće sastavili, pokazuješ ih i govoriš o njima kad popiješ ili je jako kasno, ali većinu vremena misliš da ne misliš na njih. Kao što misliš da ne misliš na kišu dok pada: navikneš se.

Navikla sam se.

Obitelji i prijateljima iz Zagreba dajem ključeve da ljetuju dok ja plivam uzvodno u kipući Zagreb u vrijeme godišnjih. Dođe i stric, donijeti mi čokoladu i dvjesto kuna (nisam sigurna da zna koliko mi je godina) i javiti se prijateljima iz Četvrte koji se još nisu poubijali ni pomrli. Poznajem sve djelatnice svih ljekarni, sve susjede, automehaničara, mesara, vodoinstalatera, cvječaricu kod koje subotom ujutro kupujem bijele kale bez ikakvih ukrasa (u džepu poneseš samo komad satenske plave vrpce i vezujem je sama), prodavačice u lokalnom dućanu i onog političara koji je uvijek okružen mladim plavušama. Njega zapravo ne znam, ali ga toliko često vidim da ga skoro pozdravljam. Poznajem dovoljno ljudi koji se jave, osmjehnu mi se, pitaju za zdravlje, kažu *evala* (polako usvajam to *evala*) i imam prijateljicu koja zna kad treba doći na moja vrata s tanjurom nečeg gotovog i šutke gledati sa mnom ugašen TV, a kad me šutnuti vani, usprkos protestima. Znam čiji je ćaća bio zavarivač u TLM-u, a čiji je lezilebario u Općini prije rata.

Imala sam seminar jučer.

Ime:

Prezime:

Mjesto:

Ime znam, prezime znam, nisam ga mijenjala. Uzdahnem, po običaju. Jesam li već spomenula da teško kontroliram ruku? Često se trese. Ovaj niz slova pišem s tolikom pažnjom, svjesna svakog poteza, uredno i polako, kao da mi pokojni učitelj gleda preko ramena.

Smije mu se brk.
Mjesto: Šibenik